

nyatló korának képét sokszor meg-
lepő realitással s a mai izlést bántó
antik szókimondással rajzolja meg.
A változatos kalandokból és elbeszélés-
lésekből szövődő sorozatos képeket
az író páratlan ügyességgel s nagy
elbeszélő készséggel fűzi egymásba
s az olvasó érdeklődését mindvégig
teljesen leköti.

De e regénynek a mulattató és szó-
rakoztató rendeltetésén kívül van
erkölcsi célzata is — s ezt már Apu-
leius vívte bele az eredeti történetbe,
anélkül azonban, hogy szorosabb kap-
csolatba tudta volna vele hozni —:
Lucius számár-alakban átélt kaland-
jai a megpróbáltatásokat jelentik
számára, melyek után a lélek meg-
tisztulva új életet kezd. Fokozza
még a regény hatását Apuleiusnak
a belső tartalommal teljesen össz-
hangzó stílusa, mely retorikai pom-
pájával, csillogó mesterkéltiséggel
szinte elkápráztat. Ugyanazon kor
szellemének a megnyilvánulása ez,
melynek élete a regény képeiben az
olvasó előtt megjelenik.

Apuleius regényéből magyar nyel-
ven mindeddig csak Ámor és Psziché
meséje volt ismeretes, még pedig
Csengery János fordításában. Az
egész Aranyznamár ezúttal jelent
meg először magyar nyelven Révay
József fordításában. A filológus-
fordító elismeréseméltó munkát vég-
zett; Apuleius regényét nemcsak
stílszerűen, hanem az eredetit min-
denben megközelítő művészettel adja
vissza. Bár az a törekvése, hogy a
latin író sokszor dagályos, mester-
kélt stílusát híven utánozza, helyel-
közzel túlzásokra ragadta őt s for-
dítása az eredetihez jobban ragasz-
kodó Csengeryével szemben itt-ott
szinte parafrázisként hat, el kell is-
mernünk, hogy egészében sikerült
neki éreztetnie azt a nagy távolsá-
got, mely Apuleius színes nyelvét,
pompázó, retorikus stílusát a meg-
szokott, erőteljes latin prózától el-
választja. Révay fordításában Apu-
leius érdekfeszítő regénye, színes,
árnyalatokban gazdag és zengzetes
nyelvet méltó magyar tolmácsolásra
talált.

m. gy.

Regényfordítások. Négy idegenből
fordított regény van előttünk: egy
német, egy angol, egy orosz és egy
francia. Mind a négy regény szerzője
— a mai fordítás-özönben ki kell ezt
emelni — reprezentatív nagyság és

műveik lefordítását fordítóink és ki-
adóink szerencsésebb gesztusaként
kell feljegyeznünk. Mind a négy író
ismeri már a magyar közönség és
ezek a fordítások ezt az ismeretet
talán még teljesebbé és igazabbá te-
hetik.

Kezdjük a legkevésbé ismerttel.
Henri de Régnier már úgynevezett
beérkezett író. A szimbolista költők
közül ő volt az első, aki legkorábban
elnyerte a hivatalos elismerést és a
Mercure de France égisze alatt nyu-
godtan kifejthette írói erejét. Előt-
tünk fekvő regénye, a *Szerelem is-
kolója* (Genius kiadás, ford. Bene-
dek Marcell) nem is a kereső, har-
coló író arcát mutatja, hanem a biz-
tos elvonultságban ábrázoló, for-
máló művészt. Nem bonyodalmakat
ábrázol azonban, nem akar feltétle-
nül érdekes lenni, még csak nem is
lélekanalizátor s nem állítja meg az
elbeszélés felett a napot, hogy ideje
legyen hőseinek a cselekvés pillana-
tában adott lelkét végigkutatni.
Nyugodt, öntudatos erejű látása nem
a cselekvő vagy gondolkozó emberre
irányul, emberei kész adottságok,
kiket a mult, az eleven mult szimbó-
likus erejű emlékképei determinál-
nak. Regénye mégis érdekes: érez-
zük, hogy az író benne él alakjaiban,
felelősnek érzi magát létükért s
egyéniségének líraisága kíséri őket
regénybeli életükön keresztül. Ez a
lírizmus azonban nagyon is mérté-
ket tartó. A regény két férfialakjá-
nak tragédiája nem robban és nem
rombol s az élet könnyen, csendesen
síklík át az élő szerelemből a ha-
lába.

A szerelem azonban nemcsak ha-
lált, hanem felemelkedő életet is tud
számunkra jelenteni. Ezt hirdeti
Gerhard Hauptmann kis regénye, *A
soanai eretnek*, mely a *Thiel pályá-
őrrel* jelent meg egy kötetben.
(Franklin kiadása, ford. Schöpflin
Aladár.) Ez utóbbi még abból a tra-
gikus életszemléletből fakad, mely
Henschel fuvaros sorsdrámáját is
létrehozta, egyúttal azonban Haupt-
mann írói fejlődésében a naturalista
részletlátásból az átfogóbb, egyete-
mesebb kifejezés felé való áthajlás
is mutatja. *A soanai eretnek* már
ennek a fejlődésnek a befejezését
sejteti. Azok közé az elbeszélései
közé tartozik, melyekben a szépség
revelációszerű megjelenése egy ed-
dig szűkreszabott élet gazdagodását

hozza meg. A magyar könyv piacon a közelmúltban megjelent *Fantom* a visszapillantó és kiegyensúlyozott józanság fényével világította meg ezt a problémát, *A soanai eretnek* a pillanatnyi átéltség minden lírai erejével. A két könyv egybevetése nagyon csábító, de az összehasonlítás után *A soanai eretnek* látjuk teljesebbnek. Francesconak, az elbeszélés hősének, ennek a kis olasz faluba zárt fiatal papnak a lelki átalakulása, amint a mindenható Eros hívására elindul az eddig ismeretlen, de egyetlen kinyilatkoztató ráismeréssel biztosan meglátott új és teljes életforma felé, oly férfiasan/határozott lendületű elbeszélésben jelenik meg előttünk, hogy lefordítását örömmel üdvözölhetjük.

Hauptmann Francescoja kiszakította magát a társadalomból, hogy a saját életét élje. *Arcübasev* hősei is keretek ellen küzdenek, de a határozatlan orosz lélekben nincs erő, hogy fordítani tudjon a sors kerekén. *A végső ponton* c. regénye (Genius kiadása, ford. Havas András Károly) azonban nem ad egységes elbeszélést olyan értelemben, hogy a faji lélek e meglátott problémáját egyetlen főhős vállalja nehezíti s ennek a központi hősnek a sorsában szimbolizálja fajtája tragédiáját. *Arcübasev* széttördeli mondanivalóját, típus-lelkeket rajzol egymás mellé, kik mind tönkremennek a végső ponton, hova más életet akarásuk elhajtotta őket, ahol azonban már nincs egyéb erejük, csak arra, hogy a halál felé nyujtsák kezüket. Így *Arcübasev* írói ereje az egymás mellé rakott tablókban érezhető legjobban. Az orosz kisváros nyomasztó levegőjében mindenki elhibázott életet él, világmegváltó vagy világromboló teóriák foszlányai eszik be magukat az emberek lelkébe s végül csak a nagy Nihil az egyetlen megoldás. Nehéz feladat volna a regény szorosan vett tartalmát elmondani. A kisebb bonyodalmak nem hiányoznak ugyan, de egyik sem olyan erős, hogy kizárólagosan lekötne figyelmünket. *Arcübasev* a részletek erejére alapítja az együttes hatást s az egységes vonalvezetés helyett nagy színdús foltookban dolgozik. A régi romantikus és a modern lélektani regény technikájának sajátos keveredését érezzük mála.

Hogy azonban a technika önmagá-
Napkelet.

ban mennyire jelentéktelen a regényre, azt *Dickens* munkájának, a *Nagy várakozásoknak* két kötete mutatja legjobban. (Genius kiadása, ford. Mikes Lajos és Telekes Béla.) A régi regénytechnika sem veszíti el érdeklődést keltő erejét, ha írója személyes formáló erejének lüktetését érezzük benne. Dickenst nem kell bemutatni a magyar közönségnek. Copperfield Dávid vagy Twist Olivér szerzője a gyermekkortól kezdve kedves útítarsa mindenkinek. Ezt a regényét Dickens akkor írta, mikor Copperfield alakja már az ő nevét is halhatatlanná tette. Itt is „élete könyvét” írja, mint amabban, s még egyszer visszanyúl gyermekkori emlékei közé, hogy megteremtse a nagy várakozásokkal teljes kis Pip alakját s vele együtt talán legszemélyesebb regényét is. Úgy érezzük, hogy Dickens sajátos humora egyetlen más regényében sem takar olyan mély tragikumot, mint itt. A nagy várakozások regénye tulajdonképpen a nagy lemondások regényévé lesz, amikor az élet lassan-lassan letépdési minden virágát az elképzelt jövőnek. A kis Pip szurtos kovácsinasból lesz gazdag emberré, az élet kinyílik előtte, várnivalói vannak s csak későn veszi észre, hogy a nagy várnivalók olyan terheket raktak lelkére, melyeket egész életén át viselnie kell. Dickens életének teljes kiábrándultságát beleöntötte ebbe a bonyolult regénybe, hol minden mindennel összefügg s lépten-nyomon csodálunk kell megírója formáló erejét, mely a többszörösen összefonódott eseménytömeget biztos kézzel vezeti el a kifejlésig.

Telekes Béla bevezető sorai igen értékes felvilágosítással szolgálnak nemcsak a regény keletkezésére, hanem elsősorban arra nézve is, hogy a férfi Dickens lelkében milyen külön jelentőséggel bírt ennek az életregénynek a megírása.

Kerecsényi Dezső.

Három magyar templom-monográfia. (*Pigler Andor*: A pápai plébániatemplom és mennyezetképei. — *Kapossy János*: A szombathelyi székesegyház és mennyezetképei. — *Dr. Pigler Andor*: A győri szent Ignác-templom és mennyezetképei. Mind a három a Budavári Tudományos-Társaság kiadványa. A budapesti kir.